

ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ГІППОКРАТА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОРАЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ

Горбаньов В. В., Новакова В. С. Мартинова О. В.

*Коледж Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна
vgorbaniov@gmail.com*

Фармація давно і міцно злилася з вимогами морально-етичного обов'язку – безкорисливо служити людям. Характерною рисою сучасної медицини і фармації є швидка зміна звичних умов діяльності лікаря та фармацевта, а саме: позиціонування фармацевта лише як реалізатора лікарських препаратів; посилення інформативної функції хіміко-фармацевтичної промисловості тощо. У той самий час динамічний розвиток фармацевтичного ринку України, схильність населення до самолікування зумовлює підвищену відповідальність фармацевта у здійсненні фармацевтичної опіки.

Отже, здобувачі фармацевтичної освіти повинні отримати у закладі освіти таку етично-деонтологічну підготовку, яка б не лише орієнтувала їх на узагальнення сучасного наукового надбання, але й на вивчення історичних аспектів формування моральних принципів професії.

У діяльності сучасного фармацевта морально-етичні принципи повинні втілитись у сукупність конкретних поведінкових норм, сумлінне виконання яких буде для нього і професійним обов'язком, і справою його професійної честі та гідності.

Звернемо увагу на історичний досвід. Так, «Збірник Гіппократа» містить декілька творів, присвячених медичній етиці, важливе місце серед них займає «Клятва» та книги «Закон», «Про лікаря», «Настанови», «Про сприятливу поведінку», «Про мистецтво», «Афоризми», він створив кодекс моральних норм, обов'язкових для тих, хто на все життя вибрав лікування своєю професією. Під впливом ідей Гіппократа в наступні історичні періоди виняткову увагу приділяли етичній поведінці лікаря.

Розглядаючи історичні аспекти становлення і розвитку фармацевтичної етики та деонтології, дослідники концентрують увагу переважно на тому факті, що Гіппократ ще у IV ст. до н.е. у своїй знаменитій «Клятві» першим сформулював обов'язки лікаря перед пацієнтом і систематизував правила медичної та фармацевтичної етики, які є актуальними і сьогодні. «Primum non nocere» («не нашкодь») – базовий принцип лікування, закладений «батьком медицини» Гіппократом, що є основою лікарської етики (модель Гіппократа). І в сучасній фармації зберігається актуальність принципу «при лікуванні на завдавай шкоди». Гіппократ уперше переконливо довів, що лікувати потрібно лише з урахуванням індивідуальних особливостей кожної людини; цією майстерністю лікар може оволодіти лише завдяки досвіду, набутому біля ліжка хворого. Водночас він підкреслював, що сам досвід може бути оманливим, його потрібно глибоко осмислювати. Останню думку Гіппократ висловив у загальновідомому афоризмі: «Життя коротке, шлях до майстерності довгий, зручний випадок швидкоплинний, досвід оманливий, судження трудне. Тому не тільки сам лікар повинен використовувати все необхідне, а й хворий, і довколишні, і всі зовнішні обставини мають сприяти лікареві у його діяльності».

Філософ вважав, що лікар повинен: 1) розглядати людський організм у нерозривному зв'язку з природою, а хвороба є результатом зміни матеріального субстрату людини; 2) володіти методами обстеження хворого; 3) постійно спостерігати за страждаючим, оскільки діагностика, лікування та прогноз мають індивідуальне вираження. Вчений зробив неоціненний внесок у розвиток медичної деонтології. Нащадки пам'ятають такі його настанови: «Перш за все, не нашкодь», «Там, де є любов до людей, там є й любов до медичного мистецтва», «Все, що використовує лікар для лікування хвороби, повинно приносити хворому тільки користь». Велич Гіппократа полягає перш за все, в його гуманізмі, у тому, що він вважав

людину вінцем природи, ці погляди пронизують увесь текст «Клятви» Гіппократа, у якій містяться вічні істини, які не зможе змінити час.

Сучасний Етичний кодекс фармацевтичних працівників України, прийнятий на VII з'їзді фармацевтів України у 2010 році, поєднав в собі найкращі здобутки наукової спадщини Гіппократа. Цей документ визначає етичні норми поведінки аптечних працівників та їх відповідальність, є взірцевим посібником для фармацевтів у їх взаємовідносинах у суспільстві, а також при наданні кваліфікованої, якісної та доступної фармацевтичної допомоги. До основних принципів кодексу віднесені такі: – головний обов'язок фармацевта – піклування про благополуччя кожного пацієнта; – відданість кожному пацієнту; – повага до права пацієнта на свободу вибору призначених лікарських засобів, на конфіденційність; – плідна співпраця з колегами та іншими представниками галузі охорони здоров'я, повага до їх професійних знань та системи цінностей. Отже, фармацевт у професійних відносинах поводить себе відкрито і чесно; служить потребам людини, громадськості та суспільству; підтримує необхідний рівень професійних знань і компетенцій, розвиває їх.

Слід зазначити, що освітній процес у Коледжі Національного фармацевтичного університету має на меті привити здобувачеві історично виправдані етично-деонтологічні принципи, а саме: зобов'язання перед учителями, колегами й учнями; зобов'язання надавати допомогу хворому (принцип милосердя); принцип не завдання шкоди; принцип піклування про хворого домінує інтересів хворого; принцип поваги до життя; принцип конфіденційності (лікарська таємниця); зобов'язання особистого вдосконалення. Мета досягається шляхом розвитку у закладі освіти волонтерської діяльності, яка реалізується у декількох напрямках роботи: – шефська допомога вихованцям Харківського СНВК № 8; – піклування про дітей-сиріт Обласного будинку дитини № 3; – психологічна підтримка маленьких пацієнтів гематологічного відділення Міської клінічної дитячої лікарні №16; – організація та проведення благодійних ярмарок тощо.

Таким чином, наукова спадщина Гіппократа має важливе значення для формування професійної моральності сучасних фахівців фармації.

Першочергова роль обов'язку в професії фармацевта обумовлена цінністю здоров'я і життя людей. Вимоги професійної моральності фармацевта в усі історичні епохи носили виражений категорично-імперативний характер. Вищим проявом професійного обов'язку фармацевта є дотримання ним принципу гуманізму, добросовісне виконання своїх обов'язків. Саме в умовах коледжу створюються умови для формування у майбутніх фармацевтів таких високоморальних якостей, як сумлінність, доброзичливість, відповідальність, ерудиція, співчуття, стриманість, висока працездатність, духовність, інтелігентність, спостережливість, що є історично виправданим.

Література

1. Гиппократ Избранные книги / Гиппократ. – М. : «Сварог», 1994. – 736 с.
2. Деонтологія в медицині: підручник / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук. – 2-е вид., випр. – К.: ВСВ «Медицина», 2018. – 240 с.
3. Котвіцька, А. А. Дослідження впровадження етичного кодексу фармацевтичних працівників України у практичну діяльність / А. А. Котвіцька, І. О. Сурікова, Н. Б. Гавриш // Соціальна фармація в охороні здоров'я. – 2015. – № 1. – С. 45-52.
4. Котвіцька, А. А. Ретроспективний огляд формування моральних принципів медичної та фармацевтичної етики / А. А. Котвіцька, Н. В. Чмихало // Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. 27-28 березня 2014 р., м. Харків. – Х. : Вид-во НФаУ. – 2014. – С. 101-103.